חדשות בעתיקות מרץ 2017

ד"ר צביקה צוק - ארכיאולוג רשות הטבע והגנים

תוכן עניינים – מעבר מהיר בין דפים

החפירות במפעל המים של תל גזר בקיץ ובחורף 2016 - גן לאומי תל גזר ד"ר צביקה צוק, ד"ר דן וורנר וד"ר אלי ינאי.....2

החפירות בתל חצור בקיץ 2016 - גן לאומי תל חצור שלומית בכר ופרופ' אמנון בן-תור.....8

אחרי 2500 שנים – הספינה ממעגן מיכאל "חוזרת למים" אוניברסיטת חיפה ורשות העתיקות.....11

קול קורא – האינציקלופדיה העברית המקוונת.....12

חידת חודש מרץ 2017.....13

פתרון חידת חודש פברואר 2017.....13

פתרון החידה.....13

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

רשות הטבע והגנים
חטיבת מורשת ונוף
אגף ארכיאולוגיה

החפירות במפעל המים של תל גזר בקיץ ובחורף 2016 - גן לאומי תל גזר

ד"ר צביקה צוק – רשות הטבע והגנים, ד"ר דן וורנר – הסמינר התיאולוגי הבפטיסטי, ניו אורלינס וד"ר אלי ינאי – רשות העתיקות

בקיץ (מאי-יוני) ובחורף (נובמבר-דצמבר) 2016 התקיימו שתי עונות חפירה במפעל המים של תל גזר הנמצא בשפלה ומהווה חלק מהגן הלאומי תל גזר. בקיץ החפירה התקיימה במפעל המים (שטח B), בחדרים הצמודים לחומה (שטח C) ובאזור השער הכנעני (שטח D). בחורף החפירה התמקדה במפעל המים בלבד. החפירה נערכה מטעם המשלחת המשותפת לרשות הטבע והגנים והסמינר התיאולוגי הבפטיסטי של ניו אורלינס (בראשות ד"ר ג'ים פרקר) ובחסות רשות העתיקות.

בריכת האיגום של מפעל המים (שטח B)

בחפירה הוסר מילוי הצמוד לצד הצפוני של מפעל המים(L2007) (איורים 1 ו-2). באופן זה נחשף החלק התחתון של המדרגות בצד המערבי הכולל חריצים עגולים ושרידי מדרגות שהתבלו (איור 3). זהו המפלס השלישי של החריצים העגולים המצויים אך ורק בצד הדרומי והם נוצרו כנראה באופן מלאכותי לצורך מתקן כלשהו הקשור בשאיבת המים.

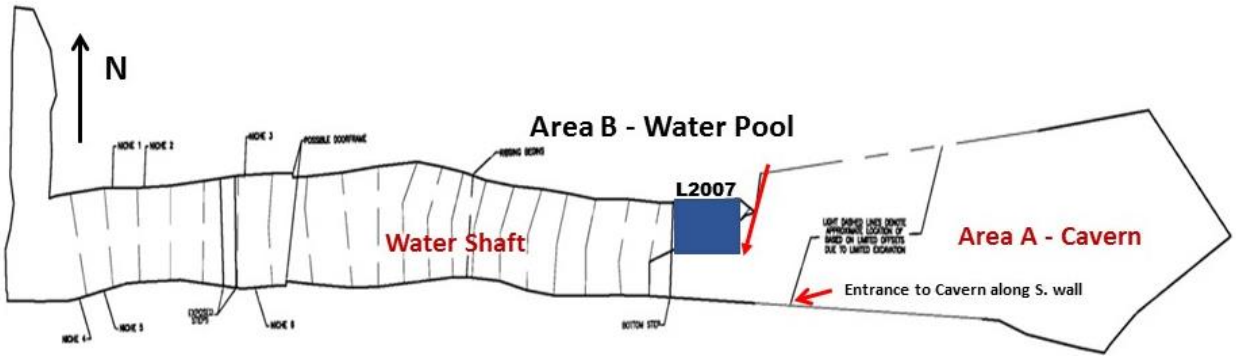

איור 1: תכנית מפעל המים ואזור החפירות (L2007)

איור 2 (מימין): הצד הצפוני של בריכת האיגום במפעל מים. שימו לב למים שהצטברו בצד ימין למטה (יוני 2016).
איור 3 (משמאל): הצד המערבי של תחתית המנהרה המשופעת הכולל חריצים עגולים ושרידי מדרגות.

באופן זה נוצר מקום רחב יותר להמשך החפירה ולהתקדמות כלפי מטה ומזרחה לכיוון ה"מערה". בהמשך נחפרו לוקוסים L2008 ו- L2009 (איורים 4 ו-5).

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

איורים 4 ו-5.
חפירת בריכת האיגום לוקוסים 2008 ו-2009 (לפני – צד שמאל ואחרי – צד ימין),
מבט למזרח.

לאור כוונת רשות הטבע לקדם את הכשרת הירידה לתחתית מפעל המים לקהל הרחב נערכה עונת חפירות נוספת בנובמבר 2016. החפירה העמיקה עוד כ-3.5 מ' אך לא הגיעה לקרקעית. המנהרה נמשכת באותו השיפוע כלפי מטה. מים שהחלו חודרים מהצדדים והמשיכו להצטבר כל יום נוסף של חפירה יצרו בריכה במידות של 3X2 מ' ובעומק 0.6 מ' (איור 6).

עם תחילת הגשמים, חדרו מים דרך המנהרה המשופעת והגדילו את ממדי הבריכה ל- 3.5X3 מ' ול-1 מ' עומק (איור 7). שתי מנהרות בדיקה קצרות נחפרו במילוי שמתחת לרצפת המערה על מנת לבדוק אם שיפוע המנהרה נמשך. מאחר שלא נמצא בתוכן כל רמז לסלע הוחלט בשלב זה לעצור את החפירה בהן.

איור 6 (מימין): סיום החפירה בנובמבר 2016, לפני הגשמים; איור 7 (משמאל): בריכת האיגום לאחר הגשמים.

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

הממצא בתוך המילוי שעיקרו אדמה היה דומה לזה של העונות קודמות: קרמיקה מהתקופה הכנענית המאוחרת ועצמות בעלי חיים. תגלית מיוחדת בתוך האדמה הבוצית הייתה תבנית חרס של האלה עשתרת או חתחור (איור 8).

איור 8: תבנית חרס של אלה. מימין התבנית העתיקה ומשמאל יציקה חדשה.

הבתים הצמודים לחומה (שטח C)

נחפרו ארבעה אזורים בהיקף מצומצם. אזור C1- פינוי הקנקן בפינה הדרומית-מערבית של החצר שנחפרה על ידי סיגר צמוד לחתך המערבי (איור 9). הקנקן שייך לקבוצה גדולה של קנקנים שנחשפו על הרצפה שחפר סיגר בשנות ה-70 של המאה שעברה. לאחר שהוא נשלף מתוך החתך נראה בבירור כי חציו התחתון היה משוקע בתוך בור מדופן שחדר לרצפה.

אזור C2- נמשכה החפירה בצד המערבי של הקיר הארוך שתוחם מצפון את כל המכלול הבנוי ומקביל לחומה הפנימית של העיר. הקיר בקטע זה בנוי משתי שורות של נדבך יסוד (X0.40.3 מ' בקירוב) ומעליהן כמה נדבכים של אבנים מעט קטנות יותר. המשכו המערבי נמצא מתחת לגשר העץ המודרני, ומעבר לו, לכיוון המגדל הגדול, אך הוא מחוץ לשטח החפור (איור 10).

איור 9 (מימין): מבט לדרום-מערב, הקנקן באתרו, בתוך דיפון האבנים.
איור 10 (משמאל): מבט לדרום-מזרח, המשכו המערבי של הקיר התוחם עד לגשר העץ.

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

אזור C3- נחפר בור בדיקה בחלק המזרחי של החצר (איור 11) כדי לבחון אם יש שכבות בנייה קדומות יותר מאלו שחפר סיגר ומה אופיים של שרידים אלה (איור 12). התגלו שלושה קירות קדומים יותר שנחשפו בשטח מצומצם בתוך בור הבדיקה ושהפרדתם הסטרטיגרפית, עם הרצפות הקשורות אליהם, ברורה. שרידים אלה מלמדים כי הבניין שחשף סיגר הוא המבנה המאוחר ביותר שעמד בשטח, ומתחתיו חבויות שכבות נוספות. כל החרסים שנמצאו בהקשר לשלושת הקירות הם מתקופת הברונזה התיכונה 2ב'.

איור 11 (מימין): מבט לדרום-מזרח, ריבוע הבדיקה במרכז החצר.
איור 12 (משמאל): מבט לצפון-מערב, שלושה קירות קדומים בתוך בור הבדיקה.

אזור C4- הושלמה חפירת הפינה הצפונית-מזרחית של חדרי החומה (איור 13). פינה זו לא נחפרה על ידי סיגר, שהקפיד לשמור מחיצה בין הגבול הצפוני של חפירתו לגבול הדרומי של הרצועות שחפר מקאליסטר. רצועה זו, ברוחב של כמטר אחד, נחפרה ברובה בעונה שעברה ונמצא בה הקיר הסוגר הצפוני של הבניין, הנמשך לאורך של כ-20 מ', מלבני השער במזרח ועד לגשר העץ החדש שבנתה רשות הטבע והגנים במערב. פינה זו הושארה בעונה הקודמת כדי להגן על קנקן שהיה מרוסק על רצפת הלוקוס. השנה השלמנו את חפירת הקנקן עד תחתית הקירות. בתחתית הקיר נמצאו כמה אבנים שטוחות שכיסו חלל שנחפר מתחת ליסודותיו.

איור 13 (מימין): מבט לצפון. רצפת לוקוס 3031, יסודות קיר 19, ואבני הכיסוי של מנחת היסוד סמוך לפתח של קירות 10 ו-21.

איור 14 (משמאל): מבט לצפון. קופסת החרס מתחת ליסוד של קיר 19.

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

איור 15: סהרון הברונזה, דסקית הכסף והחרפושית עם מסגרת הזהב במהלך הניקוי על ידי לנה קופרשמידט במעבדת רשות העתיקות.

במהלך ניקוי הרצפה השרופה נמצאה במרכז הלוקוס חרפושית. בעת ניקוי יסודות הקיר נמצאה קופסת חרס עם מכסה (איור 14). בתוך הקופסה נמצא מטמון שכלל סהרון מברונזה, דיסקית מכסף וחרפושית עם מסגרת מזהב (איור 15). לצד חפצים אלה, זיהתה ד"ר נעמה סוקניק מרשות העתיקות טביעות של אריגי פשתן. על ממצא זה נכתב במפורט ובאופן נפרד ב"חדשות בעתיקות" של חודש נובמבר 2016.

המגדל המערבי של השער הכנעני (פינה צפונית-מזרחית) (שטח D) (איורים 16 ו-17)

איור 16. מבט לצפון. שטח D בצד הצפוני של מעבר השער.

החפירה בפינה הצפון מזרחית של המגדל המערבי של השער הכנעני נבחרה כדי לאסוף נתונים על יסודות השער בצד הקרוב ביותר למפעל המים ולמבנים בשטח C. בצדו הצפוני של השער נחפרו השפכים של מקאליסטר שהגיעו עד לשוליו הצפוניים. במגדל המערבי נחשפו ארבעה נדבכים של אבנים גדולות שהיוו את היסוד של שער הלבנים המסיבי. ממזרח לפינה זו ומתחת למילוי אדמה נחשפו שני קירות מקבילים בכיוון מערב-מזרח. הם בנויים מאבנים קטנות וסביר להניח, שהם לא היו חלק ממבנה מבוצר. עוביו הקיר הדרומי ועומק שני הקירות מלמדים כי הם יסודות תת-קרקעיים של מבנה. ממדיו הקטנים של בור הבדיקה אינם מאפשרים לדעת מה היה ייעודו של הבניין. לפי מצבם הסטרטיגרפי, הם קדמו ליסודות של שער הלבנים, אך אינם נראים כיסודות של שער קדום יותר. לפי השרידים שנחשפו בשטח, יסודות האבן של שער הלבנים נבנו על גבי קירות ומילוי קדומים.

כל החרסים שנמצאו במילוי מתוארכים לשלב הקדום של תקופת הברונזה התיכונה 2ב. נראה שבניית השער נעשתה בשלושה שלבים. בשלב הקדום הונחו יסודות האבן המסיביים. בשלב השני הונחו עליהם לבני הבוץ ובשלב המאוחר ביותר הונחו האורטוסטטים בתוך מעבר השער. במהלך הניקוי של יסודות האבן והצד הצפוני של האורטוסטט הצפוני בצד המערבי של מעבר השער, נמצאה אבן אחת שחרגה מזרחה מקו הבנייה הקפדני של המגדל. האבן הייתה

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

משולבת באבני היסוד של שער הלבנים. לפי מיקומה בתוך יסוד האבנים שלו, ייתכן שהשער המקורי היה ללא אורטוסטטים והצרתו הייתה בנויה מאבנים. שערים דומים נמצאו בחצור ובמגידו. ניתן להציע כי העמדת האורטוסטטים בתוך מעבר השער התבצעה בשלב מאוחר ולא נכללה במבנה השער המקורי, שהיה מוצר על ידי קירות מאבנים.

איור 17. מבט לדרום. השרידים בבור הבדיקה בשער.

סיכום

המידע שנאסף בשני שטחי החפירה C ו-D משלים את התגליות בתחתית מפעל המים. בשטחים C ו-D נמצאו עדויות לבנייה בתקופת הברונזה התיכונה 2ב. היסודות הרחבים שנחשפו מתחת לשער הלבנים מלמדים שמתחת לשער מתקופת הברונזה התיכונה 2ב', היו מבנים משלב קדום יותר בתקופת הברונזה התיכונה 2ב. שלוש השכבות מתקופה זו בשטח C מלמדות כי יישובו של תל גזר בתקופה זו היה ממושך. החרסים המאוחרים ביותר שנמצאו בשפכים של מפעל המים מתוארכים לתקופת הברונזה התיכונה 2ג' או לראשית תקופת הברונזה המאוחרת א'. חרסים אלה מלמדים כי בתקופת הברונזה התיכונה 2ג' מפעל המים לא היה כבר בשימוש ובמהלכה שימש כבור אשפה.

לפי ממצאים אלה, מפעל המים נחצב בתקופת הברונזה התיכונה 2א' לכל המוקדם או בתקופת הברונזה התיכונה 2ב' לכל המאוחר. השרידים המסיביים מתחת לשער העיר מלמדים כי היישוב היה חזק ומאורגן דיו כדי להתמודד עם פרויקט הנדסי מורכב כמו חציבת מפעל מים בהיקף גדול.

לממצאים אלה יש משמעות רבה, מעבר להבנת הסטרטיגרפיה והאדריכלות של שטחים C ו-D. לפי הממצאים הארכיאולוגיים בכל שטחי החפירה, נראה ששער הלבנים ומפעל המים נעזבו באותו פרק זמן. אין בידנו הוכחה חד משמעית כי הם נבנו בפרק זמן אחד אך קשה להימנע מהמסקנה, כי הם נבנו יחד ונעזבו כאשר מפעל המים הפסיק לשמש. ראוי לשים לב לכך שמעל שער הלבנים לא נמצאו שערים מאוחרים יותר. בתקופת הברונזה המאוחרת מפעל המים הפך לבור אשפה והבנייה המונומנטאלית בשטח השער ומפעל המים נפסקה. מכלול שערי העיר הוסט מזרחה. שערי תקופת הברונזה המאוחרת והברזל נבנו בתוך שקע עמוק כ-300 מ' מזרחה משערי תקופת הברונזה התיכונה. טרם נמצאו עדויות חותכות למפעל מים מתקופות אלה, אם כי מצפון ל'שער שלמה' מצא מקליסטר מפעל מים שהוצע לתארכו לתקופת הברזל.

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

החפירות בתל חצור בקיץ 2016 - גן לאומי תל חצור

שלומית בכר ופרופ' אמנון בן-תור, האוניברסיטה העברית בירושלים

בחודשים יוני–יולי 2016 נערכה עונת החפירות ה-27 בתל חצור. 'חפירות קרן זלץ בחצור לזכר יגאל ידין' נערכות בחסות מרכז פיליפ ומיוריאל ברמן לארכיאולוגיה מקראית באוניברסיטה העברית בירושלים והחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה. החפירה נתמכה על ידי קרן זלץ (ניו יורק), קרן דנה (ארה"ב), קרן אדית וראובן הכט (ישראל) ותורמים פרטיים. היא נוהלה על ידי א' בן-תור בעזרת ש' בכר (ניהול שטח M3), ב' לוהר (עזרה בניהול שטח M3), נ' טרכוב (ניהול משרד ורישום ממצא), א' סטרנד (מדידות), מ' סימדבילה (צילום), א' סטרנד (שימור וציור) וש' ידיד וש' אנגלמן (מנהלה). בחפירה השתתפו כ-50 מתנדבים מקנדה, דרום אפריקה, ארצות הברית, אירופה, אוסטרליה וישראל. היא נערכה בגן לאומי תל חצור בסיוע מלא של רשות הטבע והגנים. המשלחת התארחה בקיבוץ גונן.

בעונה זו נחפר שטח M3 שהורחב מערבה לשטח שנחפר בעונות קודמות ונחשפו בו שני שלבים סטרטיגרפיים המתוארכים לתקופת הברזל ושלב אחד המתוארך לתקופת הברונזה המאוחרת (איור 1).

איור 1 (מימין): שטח M3 בסוף עונת החפירות, מבט לצפון;
איור 2 (משמאל): החדר הדרומי-מערבי ובו האבן הגדולה המסותתת בפינה הצפונית-מערבית, מבט לצפון.

תקופת הברונזה המאוחרת

החפירה התמקדה בעיקר בתקופה זו ונחפרה בעיקר שכבת החורבן של הארמון המנהלי. נחשפו קירות אחדים של הארמון, התוחמים שלושה חדרים ומתחברים לקירות שנחשפו בעבר בשטח M2. יש לציין כי בכל החדרים הגיעה שכבת החורבן עד מעל ראשי קירות הלבנים – מעל 1.5 מ'.

החדר הדרומי-מערבי (איור 2). זוהו ארבעת הקירות התוחמים חדר זה, אך פתחו לא זוהה וייתכן כי זהו חדר תת-קרקעי. בפינתו הצפונית-מערבית נחשפה אבן גיר גדולה (כ-1 מ' אורך, 0.8 מ' רוחב, לפחות 0.8 מ' גובה, תחתיתה לא נחשפה) - ייעודה עדיין אינו ברור. הקיר המערבי, הפנים החיצוניות של האבן וכן חלק מהקיר הצפוני צופו בטיח העשוי מחומר לבנים בהיר.

החדר הדרומי-מזרחי (איור 3) הוא המשכו המערבי של חדר שנחשף בעונות 2012–2013 בשטח M2, שהתגלו בו כמויות גדולות של קערות מעוותות (scoops), צפחת גדולה מאוד וכן שתי קערות בזלת. לחדר היה כנראה פתח בקיר הצפוני שנסתם בשלב מאוחר בקיר לבנים שעוביו לבנה אחת. נחשפה שכבת החורבן שמעל רצפת החדר ובה שברי כלים מרוסקים משולבים בקיר הלבנים המערבי וכן שברי תקרה העשויה משכבות טיח (כ-5 ס"מ עובי כל שכבה).

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

איור 3: שכבת החורבן בחדר הדרומי-מזרחי; קורה שרופה בקיר במערב ובסיס פיטס נפול, מבט למערב.

החדר הצפוני (איורים 4, 5) רחב ידיים ולו פתח רחב ומרשים בצפון. בינו לבין החדר הדרומי-מזרחי יש כנראה פתח הצפוי להיחשף בעונה הבאה. מצפון לחדר זה נחשף הפן הצפוני של קיר W307-16, בעונה הבאה יוברר אם יש לו שתי אומנות מצפון. במערב השטח נחפר חדר נוסף, שבקירו הצפוני זוהו לפחות שני שלבי שימוש – פתח בקיר וסתימתו. בעונה הבאה יוברר אם לקיר היה שלב שימוש קדום יותר. בתוך שכבת החורבן בחדר התגלה שבר פסל מצרי, אולי בשימוש משני כאבן בנייה באחד מקירות הארמון, שהתמוטטו בעת חורבן המבנה. ייתכן, בדומה לפסלים אחרים, שגם חפץ זה נותץ במכוון בעת חורבן העיר.

איור 4 (מימין): הקיר הצפוני בחדר הצפוני, קיר לבנים מטויח.
איור 5 (משמאל): הקיר הדרומי בחדר הצפוני ושכבת החורבן; קורת עץ שרופה נשענת על הקיר, מבט לדרום.

המאה הי' לפסה"נ – מתחם המצבות

בעונת 2015 נחשפו מצבה נוספת הקשורה למתחם המצבות שנחשף בעונת 2011 והפינה הצפונית-מערבית של המתחם. בעונה זו התברר כי יסודות הקירות הצפוני והמערבי נבנו בבולדרים גדולים מאבני גיר, מהוקצעים בחלקם, בדומה לקירות שנחשפו במזרח. במערב השתמרו הקירות לגובה רב יותר; הנדבכים העליונים בנויים באבנים מעט קטנות יותר.

עוד נחשפו המשכו המערבי של הקיר שעליו היו מונחות כנראה המצבות ורצפות המבנה שהתגלו ריקות ממצאים (איור 6).

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

קטע זה של מתחם המצבות היה בנוי על מפולות הלבנים של קיר הלבנים האדיר של הארמון המנהלי מתקופת הברונזה המאוחרת.

המאה הט' לפסה"נ – החומה המלאה

טרם הרחבת העיר מזרחה – הקמת מבני המחסנים ובניית החומה המלאה– הונח מילוי אדיר מעל חורבות הארמון המנהלי. בעונת 2014 נחשפה חומת לבנים מתחת לחומה המלאה. בעונה זו הוסרה חומת הלבנים והתברר כי היא נבנתה הישר מעל חורבות הארמון המנהלי (איור 7: החץ העליון מצביע על לבני תשתית החומה והחץ התחתון על שכבת החורבן). נראה כי חומת הלבנים אינה מייצגת חומה שעמדה בפני עצמה ושימשה ביצור לעיר, אלא יסודות ופילוס השטח טרם בניית חומת האבן ששימשה ביצור העיר במאה הט' לפסה"נ.

איור 6 (מימין): הפינה הצפונית-מערבית של מתחם המצבות ומצבת הבזלת, מבט לצפון.
איור 7 (משמאל): חומת הלבנים בחתך, מונחת הישר על חורבות הארמון המנהלי (החץ העליון מצביע על לבני תשתית החומה והחץ התחתון על שכבת החורבן).

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

אחרי 2500 שנים – הספינה ממעגן מיכאל "חוזרת למים"

אוניברסיטת חיפה ורשות העתיקות השיקו לפני כשבועיים את הרפליקה של הספינה העתיקה ממעגן מיכאל, שטבעה לפני 2500 שנים

2500 שנים לאחר שטבעה מול חופי מעגן מיכאל, ו-30 שנים אחרי שנמצאה ונמשתה מהמים – הספינה העתיקה "חוזרת למים". אוניברסיטת חיפה ורשות העתיקות קיימו לפני כשבועיים טקס השקה רשמי של הרפליקה של הספינה שנבנתה במשך שנתיים מאותם החומרים, באותן שיטות עתיקות ובאותם הכלים בהם השתמשו לפני 2500 שנים.

הטקס התקיים במעמד נשיא אוניברסיטת חיפה, פרופ׳ רון רובין, מנהל רשות העתיקות, ישראל חסון, צוות בוני הספינה, מתנדבים ובני משפחותיהם. על פי הנוהג העתיק של השקת ספינה חדשה, נמזגו שמן ומים לתוך הים למזל טוב ("ברכת פוסידון"), והספינה יצאה לשיט. הספינה העתיקה ממעגן מיכאל תמיד הייתה "כוכבת". היא התגלתה בשנת 1985 בידי אמי אשל, חבר הקיבוץ, במרחק של כ-70 מטרים מהיישוב. בשנת 1988 נמשתה הספינה, בפרויקט אותו הוביל ד"ר אלישע לינדר ז"ל, ממקימי החוג לציוויליזציות ימיות באוניברסיטת חיפה. העובדה שהספינה כוסתה בחלקה הגדול על ידי חול, שימרה אותה בצורה יוצאת דופן: השדרית, חלקי לוחות רבים, 14 צלעות ובסיס התורן, כולם השתמרו וסיפקו לחוקרים ידע נדיר לגבי שיטת הבנייה של הספינה. בנוסף לכך, בין הכלים שהשתמרו נמצאה ערכת הכלים של נגר הספינה – מה שהצית כבר אז את החלום של בניית רפליקה, באותן השיטות ובאותם הכלים שהשתמשו הבנאים המקוריים. בהליך מורכב שנערך באוניברסיטת חיפה, הוכנס חומר שימור ייחודי לבסיס העץ של הספינה והיא קיבלה אחר כבוד אולם משלה במוזיאון הכט שבאוניברסיטה.

מי שלא הפסיק לחלום על בניית הרפליקה היה פרופ' יעקב כהנוב ז"ל מהחוג לציוויליזציות ימיות של אוניברסיטת חיפה. פרופ' כהנוב היה סטודנט מחקר צעיר כאשר הספינה נמשתה מהמים, ולפני שנתיים הוא החל סוף סוף בעבודות הבנייה, יחד עם אבנר הילמן מרשות העתיקות, שבניית הרפליקה בשיטות העתיקות הייתה חלק מעבודת הדוקטור שלו. יחד עם צוות של מתנדבים מסורים הם החלו בעבודות, שהתבצעו ברובן בבית הספר לקציני ים בעכו.

אלא שצוות המשחזרים נתקל חיש קל בבעיה: בעוד שהעיקרון המרכזי של הבנייה היה ידוע – הרכבה המבוססת על פינים ומגרעות – כל מידע אחר אבד מזמן: החל מהדרך הנכונה והיעילה לכופף את קורות העץ, כך שיקבלו את הצורה הקעורה של הספינה, דרך העץ הנכון והמתאים עבור התורן, וכלה בטמפרטורה המדויקת שבה יש לחמם את מסמרי הנחושת. הצוות עבד פעמים רבות בשיטות ניסוי וטעייה, עד שהגיע לתוצאה הרצויה.

הרפליקה של הספינה העתיקה ממעגן מיכאל "חוזרת למים" (צילום: אונברסיטת חיפה ורשות העתיקות)

וכך, אחרי שנתיים של עבודה, הסתיימו העבודות בהצלחה רבה והרפליקה הובלה למספנות ישראל ומשם למעגן הקישון. פרופ' יעקב כהנוב, הרוח החיה מאחורי הפרוייקט, הלך לעולמו זמן קצר לפני סיום העבודות.

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

קול קורא – האינציקלופדיה העברית המקוונת

קול קורא

האנציקלופדיה העברית המקוונת

שלום רב,

חברת ידע בע"מ לקחה על עצמה את האתגר להקים את האנציקלופדיה העברית בגרסה מקוונת.

אני פונה אליכם בבקשה להגיש הצעות לכתיבת ערכים בתחום הארכיאולוגיה.

למילוי פרטים אנא לחצו על הקישור המצורף כאן.

הערכים המתבקשים יכולים להיות כאלה שהופיעו במהדורה המודפסת או ערכים חדשים.
הערכים יכללו:

- ✓ אתרים על פי שמותיהם, לדוגמא: גזר, תל; עזבת צרטה, שומרון-סבסטיה וכו'
- ✓ באתרים גדולים ומורכבים כגון ירושלים, יש מקום להציג כערך עצמאי את עיר דוד, הרובע היהודי, בנייני האומה וכו'
- ✓ תקופות ארכיאולוגיות, לדוגמא: הברונזה הביניימית, תקופת; צלבנית, התקופה ה-
- ✓ תרבויות, עמים וקבוצות בארץ: נאטופית, ירמוכית, פלשתים, המסדר הטמפלרי וכו'
- ✓ תרבויות, עמים וממלכות במרחב המזרח הקדום
- ✓ נושאים נבחרים, כדוגמא: תיאטרון רומי בארץ ישראל, בתי הכנסת העתיקים, אבן מיל, גלוסקמא, שימור ושחזור, הכתב העברי הקדום וכו'
- ✓ אישים מרכזיים בתולדות המחקר: פיטרי, אולברייט, ידין, אהרוני, שטקליס, אבי-יונה
- ✓ אתרים חשובים מעבר לגבולות הארץ, דגש על עבר הירדן, אך יתקבלו ברצון הצעות לכתיבה על אתרים כגון: תדמור-פלמירה, כרנך, חתושש, וכו'

נודה לכם **על העברת הפרטים האישיים שלכם וכן הצעותיכם לכתיבת הערכים לא יאוחר מה-30.4.17.**

המערכת תבחן את ההצעות ותאשר בכתב לכל אחד מהכותבים את הערכים שימסרו להכנה על ידו. עדיפות תינתן לחוקרים שביצעו חפירות באתרים ולחוקרים מומחים בתחומי חקר שיתוארו בערכים השונים. הכותבים יהיו זכאים לתמורה צנועה בגין הגשת הערך ופרטים על כך ימסרו בהסכם בין החברה לכל אחד מהכותבים. לצד ההסכם נגיש לכם הנחיות מפורטות להכנת הערכים. במקרה בו שני כותבים או יותר יציעו להכין ערך אחד, תשקול המערכת על פי שיקול דעתה להציע שיתוף פעולה בין הכותבים בהיוועצות ובהסכמה עמם.

הערכים יכתבו בעברית, באופן טבעי, ובהחלט מומלץ לעשות שימוש במימד המקוון ולהעשיר את הערכים בתמונות איכותיות, בתכניות ובאיורים, בקישורים לאתרים נוספים רלוונטיים ועוד.

אנו רואים במיזם האנציקלופדיה העברית המקוונת הזדמנות מיוחדת במינה לקרב את הציבור הרחב למחקר הארכיאולוגיה ולמורשת העשירה של הארץ. נשמח אם תמצאו לנכון להרים את תרומתכם הצנועה למפעל חשוב זה. נודה לכם על הפצת הקול הקורא בקרב עמיתים למקצוע.

בברכה,

ד"ר אלון שביט – עורך ערכי הארכיאולוגיה

העתק:

פרופ' אסא כשר – עורך ראשי

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il

רשות הטבע והגנים
חטיבת מורשת ונוף
אגף ארכיאולוגיה

חידת חודש מרץ 2017

מה רואים? היכן המקום?

פתרון חידת חודש פברואר 2017

פתרון החידה

מחצבת לאבני בנייה בצד המערבי של הפארק נבי סמואל. המחצבה היא מהתקופה הצלבנית ונועדה בתום החציבה שלא הסתיימה לשמש כחפיר. בין קירות המחצבה רואים את עמוס טל, מנהל הפארק.

שמות הפותרים נכונה לפי הסדר: ברנע לוי שה-לבן, ד"ר נילי גרייצר, בועז גרוס, יואב אבניאון, נילי פרי, בני אליאסון, יובל פלד, קובי הלפגוט, אפי הלפרין, ד"ר ירון עובדיה, ד"ר מוטי אביעם, חיים כראל, אביטל כשריאל, ד"ר אבי ששון, איתמר בן דוד, צבי פיש, בני איתן, עמוס סבח, רעות גלזמן וד"ר שמעון אביבי.
ואם שכחתי מישהו, איתו הסליחה.

לחזרה להתחלה הקליקו כאן

רחוב עם ועולמו 3, גבעת שאול, ירושלים 95463, נייד 050-5063188 טל' 02-5005425 Tsuk@npa.org.il / www.parks.org.il